

"בת – ציון"

תערוכת יחיד של אפרת גל – נור הפותחת את סדרת 'מיני מרשים'

שפת הציור של אפרת גל – נור היא פתיינית ביסודה וטומנת בפני הצופה מערך שלם המבקש להיות מפוענח. כבר בשם התערוכה "בת - ציון", קיים היסט הדעת אל מחוזות רחוקים. בקריאת השם עולה דמות של אישה צעירה, המשויכת לשנות ה-30 או ה-40 של המאה הקודמת, בעלת מראה אירופאי הלבושה בשמלות מהודרות בעלות אופי אירופאי. על חזה מונח באלכסון סרט משי עליו המילים 'בת – ציון', אידיאל ליופי. דמות זו הופיעה על ברכות של אותן שנים, ברכות לראש השנה ועל 'פרסים'. דמות נשית, אך עם זאת עדיין רחוקה מכל מה שיכול להיחשב לארץ – ישראלי. דמות גלותית היוצרת ניגוד חזק לשם המתנוסס על חזה.

גל – נור אינה עושה כל הנחות לצופים ביצירותיה המכילות גם הן ניגודים חזקים. מצד אחד היא מפתה את עינינו בקומפוזיציות מרתקות וצבעוניות עזת מבע וכוח, אך מצד שני היא מציבה לרגלינו לא מעט מוקשים. מוקשים המבקשים להיות מפוענחים. תחושת בלבול יכולה בקלות לאחוז בצופה התם: דמותו של בן – גוריון, כמשל, מופיעה בדמות ליצן. אולי זו מהקומדיה דל ארטה, או כליצן החצר מיצירותיו של שייקספיר. או דמותו המוכפלת של הרצל המסתכלת לכיוונים מנוגדים. החזרתיות חותרת תחת ייחודו של המנהיג. שפת הציור של גל נור יש בה כמה אופנים, כמה אסטרטגיות של ציור: הציור המסורתי זה הנעשה מתוך התבוננות כמו ה'טבע דומם', הפוטו-ריאליזם – ציור מתוך צילום כמו הנופים בעבודות, האימונים הייצוגיים הסימבוליים של המציאות/הטבע, כמו השמש, השמיים ועוד. ושפת האורנמנטיקה שהיא ההשטחה בהתגלמותה המצוטטת ישירות מתוך 'ספרי השעות' של ימי הביניים.

עם דמותה של 'בת – ציון' מתחבר הצופה גם אל מאגר שלם של דימויים ויזואליים המשויך לראשיתו של המוסד "בצלאל" אותו הנהיגו זאב רבן, בוריס שץ, ליליאן וחבריהם, כמו גם לשפה של הפוסטרים של האסכולה האוסטרית מראשית המאה ה-20. עושר דקורטיבי, או אמנות פובליציסטית משנות ה-50, אשר הועלמה על ידי ספרי ההיסטוריה ונחשבה מבזזה. הכוונה היא לאלפי הכרוזים, הפוסטרים המגויסים לרעיון ציוני זה או אחר, שהיו כל כך אופייניים לתקופה זו, כאלה ששרתו את הממסדים כמו הקרן הקיימת, הסתדרות הפועלים של ארץ ישראל, העליה, סולל בונה, צי הסוחר ואחרים. משורשיהם של אותם פוסטרים מצטטת גל – נור אל תוך יצירותיה. המקור הנוסף להשפעה על תהליך היצירה של האמנית מגיע מ'ספרי-השעות' האופייניים לימי הביניים. אותם כתבי קודש מאוירים, עשירי מבע, אשר שפת הציור באה להקל את ההיכרות עם תוכנם.

הקומפוזיציות והמבנה של יצירותיה של גל - נור, אופן ההצבה של הדימויים, מקביל לשפה ולקומפוזיציות של 'ספרי השעות'. "ספרי ימי הביניים סיפקו לי תבנית הכוללת בתוכה ציורים המובילים נרטיב".

הדימויים הויזואליים ביצירותיה של גל – נור נובעים ממקורות שונים: סימבוליקה ציונית, שאפיינה גם את ראשית תקופת 'בצלאל': האריה השואג מתל חי, הרצל העומד על המרפסת בבזל (הקונגרס הציוני הראשון), קבר רחל, המגדל מחומה ומגדל, הכותל המערבי, כיפת הסלע, עץ- הזית (או שמא הדקל), המרגלים האוחזים בגפן וכד'. ראייה נוספת של הסימבוליקה הארץ ישראלית מתממשת דרך העולם הבוטאני והזואולוגי הארץ-ישראלי. מתחת כל דימוי מציירת האמנית את שמו הלטיני, ההופך לחתרני כשבאים לפענח את מלוא משמעותו של השם : צפע ארץ ישראלי, או בשמו הלטיני VIPERA PALESTINE עץ הזית או בשמו הלטיני OLEA EUROPEA שבעת המינים ועוד, כל אלה יוצרים בסופו של דבר 'הזרה' של מה שכל כך מזוהה עם ארץ ישראל בעינינו. מקור נוסף הוא עולם הציור הריאליסטי המסורתי, ציור מתוך התבוננות אותו מאמצת גל-נור כאשר היא מתארת פלפלים על כל צבעיהם, אריזת הסוכרזית, ירקות השורש, ברווז- צעצוע. עולם שמקורו האמנותי הוא גברי ותוכנו נשי. דימויים נוספים מהווים הד לקולות מההווה המקומי המאיים של כולנו: הרימון, קבר רחל, מנהרת הכותל וכיפת הסלע על משמעותם הפוליטית, המרגלים שהפכו ביצירת האמנית לחיילי פלסטיק צעצוע, האות 'צ' הגזורה מצה"ל, ודמויותיהם: משה דיין, בן-גוריון, גולדה, כמו גם הרצל. כל אלה גם יחד יוצרים דיסאורינטציה הנובעת לא רק מעומס הדימויים עצמם, אלא גם מהקומפוזיציה הקולאז'סטית ושימוש בז'אנרים ציוריים כרדיי מייד.

שפתה של גל – נור מנציחה מצד אחד את המורשת האמנותית מן העבר על כל ניצוציה ויופיה, אך מאידך זוהי התבוננות העוברת מרומנטיזציה והאדרה של המציאות, אל התבוננות המישירה מבט על המציאות של חיינו ללא עשיית כל הנחות. יש בתערוכה שלפנינו גיבוש אישי ומרתק של שפה ייחודית, כזו שאינה (עדיין אולי) נחשבת ל BONNE TONE או מזוהה כזרם מרכזי. שפה המבקשת תמידיה להיות מפוענחת, והמציבה אתגרים בפני הצופה. יש בה את הטעם של 'פעם', אך גם כזו שלא בורחת מהתמודדות עם קולות עכשוויים הפורצים מחיינו היומיומיים מ'כאן' ומ'עכשיו'. גל – נור מציגה את אחת התערוכות הייחודיות והמרתקות בכשרון וירטואוזי ומבע אישי.

יהודית מצקל, אוצרת
בת – ציון, מוזיאון חיפה, חיפה, מרץ-אפריל 2004.

